
ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ЗАСОБАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

COMBATING ILLEGAL MIGRATION BY MEANS OF CRIMINAL LAW

Ігор Митрофанов¹

*Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
(м. Кременчук, вул. Університетська, 20, 39600)*

Ihor Mytrofanov

*Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
(20, University St., Kremenchuk, Ukraine, 39600)*

Отримано: 15.08.2023. Затверджено: 10.10.2023

АНОТАЦІЯ

У статті аналізується законодавче формулювання статті 332 КК України «сприяння організації переправлення через державний кордон порадами, вказівками...». При цьому увага акцентується на етимологічному аспекті, і загальних положеннях про співучасть у кримінальному правопорушенні. Констатується, що буквально під словосполученням слід розуміти діяльну участь у здійсненні комплексу заходів щодо перевезення чи переведення особи через державний кордон. Але чи можна здійсненню комплексу заходів допомогти порадою чи вказівкою? Аргументується необхідність уточнення редакції статті 332 КК України. Стаття 332 КК України «Організація незаконної міграції» пропонується виглядати у такій редакції: «1. Організація незаконного в'їзду в Україну, перебування на території України, транзитного проїзду (транзиту) через територію України або виїзду з України іноземця (особи без громадянства) або створення для цього умов, вчинені з корисливих мотивів (організація незаконної міграції), — карається арештом, обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією транспортних засобів або

¹ доктор юридичних наук, професор; orcid 0000-0002-1967-1985; e-mail: mitrofanov@i.ua

інших засобів вчинення кримінального правопорушення. 2. Організація незаконної міграції, вчинена способом небезпечним для життя чи здоров'я іноземця (особи без громадянства), або поєднана з жорстоким чи таким, що принижує його (її) гідність, поведженням, або вчинена повторно, або групою осіб за попередньою змовою, або службовою особою з використанням своїх службових повноважень, — карається позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з конфіскацією транспортних засобів або інших засобів вчинення кримінального правопорушення та з конфіскацією майна або без такої».

Ключові слова: пособництво; організація кримінального правопорушення; переправлення осіб через державний кордон; нелегальна міграція; організація незаконної міграції.

ABSTRACT

The article analyzes the legal wording of Article 332 of the Criminal Code of Ukraine «to promote the organization smuggle across the state border with advice, guidance ...». When this is taken into account and the etymological aspect and general provisions of complicity in the crime. It is stated that under the phrase literally be understood an active part in the implementation of complex measures for the transport of persons or transferred across the state border. But can we implement a set of measures to help with advice or instructions? It argued the need to clarify the wording of Article 332 of the Criminal Code of Ukraine. Article 332 of the Criminal Code of Ukraine «Organization of illegal migration» should read as follows: «1. Organization of illegal entry into Ukraine, stay on the territory of Ukraine, transit passage (transit) through the territory of Ukraine or departure from Ukraine of a foreigner (person without citizenship) or creation of conditions for this, committed for selfish motives (organization of illegal migration), — is punishable by arrest, restriction of liberty for a term of three to five years or deprivation of liberty for the same term with confiscation of vehicles or other means of committing a criminal offense. 2. The organization of illegal migration, committed in a manner dangerous to the life or health of a foreigner (a stateless person), or combined with cruel or degrading treatment, or committed repeatedly, or by a group of persons with a prior conspiracy, or an official using his official powers, — shall be punished by deprivation of liberty for a term of five to seven years with confiscation of vehicles or other means of committing a criminal offense and with or without confiscation of property».

Key words: aiding and abetting; organization of a criminal offence; convey of persons across the state border; illegal migration; organization of illegal migration.

I. ВСТУП

Під час формування нової правової держави на території України та процесів, пов'язаних із входженням її до Європейського Союзу загострилися питання незаконної (нелегальної) міграції, що ускладнюються ситуацією, пов'язаною з окупацією Кримського півострова і проведенням бойових дій на Сході нашої країни. Якісних змін зазнає міграційна політика держави, що не могла не позначитися на питаннях кримінально-правового забезпечення протидії нелегальній міграції,

в тому числі і на тимчасово окупованих територіях. Виходячи з цього, законотворець Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 № 1207-VII визначив статус території України, тимчасово окупованої внаслідок збройної агресії росії проти України, встановив особливий правовий режим на цій території, визначив особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах цього режиму з метою дотримання і захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб. Цим же законом встановлено покарання за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України і виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави (стаття 332¹ Кримінального кодексу (далі — КК) України). До того ж Законом України від 18 жовтня 2018 р. № 2599-VIII до КК України додана стаття 332² щодо незаконного перетинання державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави або особою, якій заборонено в'їзд на територію України, або представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора у будь-який спосіб поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів, або за документами, що містять недостовірні відомості.

Нелегальна міграція розглядається як загроза національній безпеці у зв'язку із збільшенням кількості нелегальних мігрантів й їх криміногенним впливом на встановлений правопорядок в Україні. Причому переважна більшість іноземців і осіб без громадянства використовують Україну для транзиту в інші країни (переважно держав ЄС). За даними ООН, в Україну з 28 лютого 2022 р. до 28 березня 2023 р. в'їхало 11,200 млн осіб (без урахування даних Угорщини, Російської Федерації і Білорусі). Однак, станом на 31.03.2023 на обліку Державної міграційної служби України перебуває лише 170 144. Це призвело до кількісного збільшення вчинених ними кримінальних правопорушень та потреби у відповідному реагуванні на їх вчинення з боку органів державної влади й управління. Разом з тим актуалізувалися проблеми механізму реалізації кримінальної відповідальності за незаконне переправляння осіб через державний кордон України через формулювання тексту диспозиції статті 332 КК України.

Механізм реалізації кримінальної відповідальності є дієвим лише в тому разі, якщо норма кримінального права ефективна, що забезпечує насамкінець виконання завдань КК України. Аналіз тексту диспозиції статті 332 КК України вказує на те, що законотворець використовує формулювання, які не сприймаються однаково практикою й ускладнюють її реалізацію. В. В. Федосєєв зазначає, що тлумачення назви та диспозиції статті 332 КК України дозволяє дійти висновку про те, що у частині 1 статті 332 КК описане одне кримінальне правопорушення, об'єктивна сторона якого проявляється в таких альтернативних формах: 1) незаконне переправлення осіб через державний кордон України; 2) організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України; 3) керівництво незаконним переправленням осіб через державний кордон України; 4) керівництво організацією незаконного переправлення осіб через державний кордон України; 5) сприяння незаконному переправленню осіб через державний кордон України порадами, вказівками, наданням засобів чи усуненням перешкод; 6) сприяння організації незаконного переправлення осіб через державний кордон України порадами, вказівками, наданням засобів чи усуненням перешкод; 7) сприяння керівництву незаконним переправленням осіб через державний кордон України порадами, вказівками, наданням засобів чи усуненням перешкод¹. Причому у всіх наявних коментарях до КК України вказується на 1, 2, 3 і 5 форми².

У цьому зв'язку мною були порушені такі питання: як можна сприяти організації (процесу, а не організатору) і керівництву (теж, як видно, процесу, а не керівнику) незаконним переправленням осіб через державний кордон України порадами, вказівками, наданням засобів чи усуненням перешкод? Чи можна призначити особі покарання за статтею 332 КК України у зв'язку з наданням порад і вказівок, якими не скористалася особа, яку переправляють, і особи, які переправляють, через

¹ Федосєєв В. В. (2012). Незаконне переправлення осіб через державний кордон України, як форма об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 332 КК України. *Форум права*. № 4. С. 971.

² Тацій В. Я., Пшонка В. П. (2013). Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар [у 2 т]. 5-те вид., допов. Т. 2: Особлива частина. Харків: Право. С. 695.

державний кордон України?¹ Відповіді на ці питання досі не надані. Проте такі відповіді уможливляють розроблення рекомендацій законотворцю стосовно вдосконалення текстових формулювань диспозиції статті 332 КК України, що в новій редакції дозволить «безпребійну» роботу механізму реалізації кримінальної відповідальності за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, а, отже, забезпечить належний правовий супровід протидії нелегальній міграції засобами кримінального права.

Проблеми протидії нелегальній міграції кримінально-правовими засобами постійно перебувають в полі зору фахівців з кримінального права. Так, у різні часи вони досліджувалися в наукових працях В. Ф. Антипенка, Л. В. Дорош, О. О. Дудорова, М. Й. Коржанського, Ю. Б. Курилюка, П. С. Матишевського, М. І. Мельника, І. Б. Похилої, А. М. Притули, О. С. Свінчина, Е. Л. Стрельцова, В. В. Фєдосєєва, М. І. Хавронюка, Н. Ю. Цвіркун, А. М. Шульги й інших учених. Їхні напрацювання стосувалися питань встановлення покарання за кримінальні правопорушення, що посягають на недоторканність державних кордонів України, в тому числі за незаконне переправлення осіб через державний кордон України. Проте, залишаються невирішеними питання змістового навантаження волі законотворця (що ним малося на увазі) через неоднакове розуміння текстового наповнення статті 332 КК України.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою і завданням статті є наукова аргументація зміни змістового навантаження статті 332 КК України, що уможливить нормальну дію механізму реалізації кримінальної відповідальності за незаконну міграцію переправлення осіб через державний кордон України. Новизною цієї наукової праці вважаю пошук підходу до розв'язання цієї проблеми через призму структури та функціонування механізму реалізації кримінальної відповідальності, в аспекті загальних засад щодо співучасті у вчиненні кримінального правопорушення та видів співучасників (пособника й організатора) кримінального правопорушення. Для досягнення цієї мети застосовані ґерменевтичний,

¹ Митрофанов І. І. (2015). Сприяння організації переправлення осіб через державний кордон: що криється за цим поняттям? *Публічне право*. № 3. С. 193–200.

системний, аналітичний та інші загальнонаукові методи юридичних наукових досліджень¹.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Змістове навантаження формулювання «сприяння організації незаконного переправлення осіб через державний кордон України порадами, вказівками...» з'ясуємо через тлумачний словник. Так, сприяння означає позитивний вплив на що-небудь; створення відповідних умов для здійснення, виконання і т.д. чого-небудь; надання допомоги в чому-небудь; створення, виклик бажання виконувати яку-небудь дію; потурання кому-небудь². Тобто іншими словами, сприяння в аспекті досліджуваного законодавчого формулювання слід розглядати як діяльну участь у чиїх-небудь справах з метою полегшення або надання допомоги іншим особам у переправленні осіб через державний кордон України порадами, вказівками, наданням засобів чи усуненням перешкод. Організація — це дія із значенням організувати, організовувати і організуватися, організовуватися; комплекс заходів, зміст яких полягає в координації дій окремих елементів системи³. Переправлення — дія із значенням переправляти, тобто, перевозити або переводити через яку-небудь водну перепону, труднопрохідне місце; перевозити або переводити з одного місця в інше (звичайно переборюючи при цьому труднощі)⁴.

Ураховуючи вказане, буквально «сприяння організації незаконного переправлення осіб через державний кордон України порадами, вказівками...» необхідно вважати діяльною участю в реалізації системи заходів стосовно перевезення чи переведення через державний кордон осіб порадами, вказівками. Але чи можна здійсненню комплексу заходів допомогти порадою чи вказівкою? Як видно, можна допомогти, посприяти особам, які здійснюють комплекс заходів, а не процесу здійснення комплексу заходів щодо переправлення. Отож, виникає потреба в уточненні тексту статті 332 КК України.

¹ Митрофанов І. І. (2023). Методологія й організація юридичних наукових досліджень: навч. посіб. Кременчук: НОВАБУК. 312 с.

² Бусел В. Т. (ред.) (2007). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь : Перун. С. 1377.

³ Там само. С. 853.

⁴ Там само. С. 924.

Перш за все, слід звернутися до положень Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (далі — Протокол), Україна ратифікувала Законом від 04.02.2004 № 1433-І¹. Частина 1 статті 6 цього Протоколу визначила, що кожна держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які уможливають визнання як кримінально караних таких діянь, що вчиняються умисно і з метою отримання, прямо або посередньо, фінансової або іншої матеріальної вигоди, як: а) незаконний ввіз мігрантів; б) створення умов для незаконного ввозу мігрантів: і) виготовлення підробленого документа на в'їзд/виїзд або посвідчення особи; ii) придбання або надання такого документа або володіння ним; с) надання будь-якій особі, яка не є громадянином відповідної держави або не проживає постійно на її території, можливості перебувати в цій державі без дотримання необхідних вимог для законного перебування в ній шляхом використання способів, згаданих у пункті (b) частини 1 статті 6 цього Протоколу, або будь-яких інших незаконних засобів. Частина 2 статті 6 цього Протоколу містить положення, згідно з яким кожна Держава-учасниця також вживає таких законодавчих та інших заходів, що уможливають визнання як кримінально карані такі діяння: а) замах на вчинення будь-якого злочину, визнаного таким відповідно до частини 1 статті 6 цього Протоколу (за умови дотримання основних принципів своєї правової системи); б) участь як співника у вчиненні будь-якого злочину, визнаного таким відповідно до пунктів а, б (i) або частини 1 статті 6 цього Протоколу, і, за умови дотримання основних принципів своєї правової системи — участь як співника у вчиненні будь-якого злочину, визнаного таким відповідно до пункту б (ii) частини 1 статті 6 цього Протоколу; с) організацію інших осіб або керівництво ними з метою вчинення будь-якого злочину, визнаного таким відповідно до частини 1 статті 6 цього Протоколу².

Вивчення законодавств країн колишнього СРСР про кримінальну відповідальність (статті 318 і 318¹ КК Азербайджану, стаття 329 КК

¹ Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року. *Офіційний вісник України*. 2006. № 14. Ст. 1058.

² Там само.

Вірменії, статті 371 і 371¹ КК Білорусії, стаття 344 КК Грузії, статті 394 і 395 КК Казахстану, статті 346 КК Киргизії, статті 284 і 285 КК Латвії, статті 291, 292 і 293 КК Литви, статті 362 і 362.1 КК Молдови, статті 322 і 322¹ КК Росії, статті 335, 335¹ і 3352 КК Таджикистану, стаття 214 КК Туркменії, стаття 223 КК Узбекистану, статті 81¹ і 81² КК Естонії) показав, що вони містять відповідні статті, у яких встановлено покарання за порушення правил перетинання державного кордону, а також за незаконну міграцію. Співставлення текстів указаних статей свідчить про те, що найповніше положенням вказаного Протоколу відповідає стаття 394 КК Республіки Казахстан (із змінами відповідно до Закону Республіки Казахстан від 01.07.22 № 131-VII), якою встановлено покарання за організацію незаконної міграції шляхом надання транспортних засобів або підроблених документів, або житлового чи іншого приміщення, а також надання громадянам, іноземцям і особам без громадянства інших послуг для незаконного в'їзду, виїзду, переміщення територією Республіки Казахстан у виді штрафу в розмірі до двох тисяч місячних розрахункових показників або виправних робіт в тому ж розмірі, або залучення до суспільних робіт на строк до шестисот годин, або обмеження волі на строк до двох років, або позбавлення волі на той же строк, з конфіскацією майна або без такої. Частина 2 цієї статті встановлює покарання за організацію незаконної міграції, вчинену особою з використанням своїх службових повноважень або групою осіб за попередньою змовою, у виді штрафу в розмірі до п'яти тисяч місячних розрахункових показників або виправними роботами в тому ж розмірі, або залученням до суспільних робіт на строк до однієї тисячі двохсот годин, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той же строк, з позбавленням права займати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого, з конфіскацією майна або без такої. Частина 3 статті 394 КК Республіки Казахстан (із змінами відповідно до Закону Республіки Казахстан встановлює покарання за діяння, передбачене частиною першої цієї статті, вчинене кримінально протиправною групою, у виді позбавлення волі на строк від трьох до семи років з конфіскацією майна або без такої.

Аналіз законодавства країн колишнього СРСР про кримінальну відповідальність показав, що тільки КК України встановлює покарання саме за незаконне переправлення осіб (у тому числі й громадян

України) через державний кордон, а формулювання «сприяння організації незаконного переправлення осіб через державний кордон України порадами, вказівками...» не використовується в КК інших країн. Тому зробимо спробу зрозуміти це словосполучення через загальні положення про співучасть у кримінальному правопорушенні.

Поняття організація кримінального правопорушення є ємним і таким, що охоплює цілу низку рис, які характеризують діяльність організатора, в тому числі й таку, як керівництво кримінальним правопорушенням¹. Організація вчинення кримінального правопорушення полягає у залученні співучасників всіх видів (виконавців, підбурювачів, пособників, інших організаторів) або лише одного з них організатором, який відрізняється від інших учасників насамперед ініціативою, виявленою під час підготовки до кримінального правопорушення, активною участю в розробленні плану спільної діяльності та можливою активною участю у кримінально протиправному делікті, вчиненому групою. Цим організація кримінального правопорушення відрізняється від підбурювання та пособництва. Організація вчинення кримінального правопорушення, на нашу думку, означає керівництво підготовленням конкретного кримінального правопорушення, що охоплює: 1) підшукування та залучення учасників у спільну діяльність з підготовки та вчинення кримінального правопорушення; 2) визначення об'єкта кримінально протиправного посягання; 3) розподіл між співучасниками функціональних обов'язків (ролей); 4) розроблення плану вчинення кримінального правопорушення та інструктування учасників кримінального правопорушення; 5) визначення місця, часу, засобів, способів вчинення кримінального правопорушення; 6) створення сприятливих умов для його вчинення; 7) забезпечення учасників знаряддями та засобами вчинення кримінального правопорушення; 8) спрямування спільних зусиль на його вчинення; 9) розроблення заходів із приховання знарядь і слідів кримінального правопорушення, а так само цінностей, одержаних кримінально протиправним шляхом тощо. Ці й інші можливі різноманітні види організаційної діяльності не визнаються обов'язковими для усіх

¹ Бурчак Ф. Г. (1986). Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы. Київ: Вища школа. С. 140.

можливих варіантів організації вчинення кримінального правопорушення. Їх обсяг і поєднання можуть бути різними¹.

Частина 3 статті 27 КК України організатором кримінального правопорушення визнає не тільки особу, яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень), але й керувала його (їх) підготовленням або вчиненням. Тобто керівництво припускає здійснення організаційних функцій у ході вже початого кримінального правопорушення. Тому керівник кримінального правопорушення — це особа, яка очолює кримінально протиправне посягання при його здійсненні. На цьому етапі діяльність організатора полягає наданні вказівок співучасникам, координуванні їхніх дій, контролі за їх виконанням, відволіканні уваги людей і представників правоохоронних органів тощо. Керування вчиненням кримінального правопорушення передбачає спрямування зусиль інших співучасників на безпосереднє виконання кримінального правопорушення або на забезпечення такого виконання. Від усіх інших співучасників організатор відрізняється тим, що він об'єднує, спрямовує, контролює кримінально протиправні дії інших співучасників².

Відповідно до частини 5 статті 27 КК України пособник — це особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, знаряддя чи засоби вчинення кримінального правопорушення, сліди кримінального правопорушення чи предмети, одержані кримінально протиправним шляхом, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення. У цьому визначенні пособництва передбачені способи та засоби надання допомоги у вчиненні кримінального правопорушення. Указані способи і засоби можуть бути як фізичними (матеріальними), так і інтелектуальними (психічними), тому наука кримінального права розрізняє інтелектуальне та фізичне пособництво.

¹ Митрофанов І. І., Притула А. М. (2012). Співучасть у злочині: навч. посіб. Одеса: Фенікс. С. 75–77. С. 55–56.

² Там само. С. 57.

Фахівці з кримінального права до інтелектуального пособництва відносять зміцнення рішучості вчинити кримінальне правопорушення, що не може бути визнано повністю прийнятним. Пособник не зміцнює рішучості, наприклад, виконавця вчинити кримінального правопорушення тому, що це вже зробив підбурювач. Якщо ж пособник «вимушений» зміцнювати рішучість вчинити кримінальне правопорушення, це означає, що своє мети підбурювач не досяг. Пособник спроможний тільки лише полегшити, сприяти, надати допомогу під час вчинення кримінального правопорушення¹.

За своїм змістовим навантаженням до поради і вказівки наближеним уявляється поняття надання інформації, але порівняно з порадою вона більш нейтральна. Порада виявляє інтерес до безпосереднього вчинення конкретного кримінального правопорушення. Надання ж інформації — це проста передача відомостей про потерпілого, про об'єкт кримінального правопорушення, про засоби його охорони, про можливі перешкоди на шляху реалізації кримінально протиправного задуму при видимій відсутності якої-небудь особистої зацікавленості до самого факту кримінального правопорушення, про яке, звісно, інформатор має достатнє уявлення. Тому не можна зводити «сприяння вчиненню кримінальному правопорушенню порадами або вказівками» до простого надання інформації. Порада — це роз'яснення як краще чи безпечніше підготувати кримінальне правопорушення, яким шляхом доцільніше його вчинити, у який час краще почати вчинення задуманого, кого залучити виконавцем (співвиконавцем). Тобто, будь-яка інформація, рекомендація, що має відношення до вчинення основних чи факультативних ознак елементів складу кримінального правопорушення. Вказівкою є настанова чи роз'яснення, як діяти в конкретній ситуації («керівна настанова щодо порядку дій»²).

Кримінальним законодавством передбачено два види фізичного пособництва: а) надання засобів чи знарядь для вчинення кримінального правопорушення; б) усунення перешкод для вчинення злочину іншими співучасниками. Фізичне пособництво також повинно бути необхідною умовою вчинення кримінального правопорушення. Якщо

¹ Там само. С. 75–77.

² Чернявський С. С., Вознюк А. А., Брисковська О. М. та ін. (2017). Розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України : метод. реком. Київ : НАВС. С. 9.

виконавець не скористався послугами фізичного пособника, то останній не може бути названий співучасником кримінально протиправного делікту тому, що він фактично в ньому не брав участь. У такій ситуації відсутній причинний зв'язок, а отже, і об'єктивна складова підстави відповідальності¹.

Надання засобів розуміються будь-які дії, що уможливлюють вчинення чи доведення до кінця початого кримінального правопорушення. До цього ж виду пособництва можна віднести надання виконавцю різних побічних засобів, необхідних для досягнення кримінально протиправного наслідку: притулку, транспортних засобів (автомобіля, човна, літака), засобів зв'язку, навігації (GPS-навігатора) й орієнтування на місцевості (карти), озброєння, елементів екіпірування, що полегшують рух (лиж, гумового взуття) або дозволяють замаскувати справжню мету перебування у прикордонні, або приховати сліди кримінального правопорушення, фальшивих документів тощо. Усунення перешкод — це видалення, ліквідація перепон, що унеможливлюють незаконне перетинання державного кордону. Усунення перешкод може полягати в діях, що можуть змінити маршрут рух прикордонного наряду, спрямовані на відволікання уваги прикордонників². На практиці обидві визначені в законі форми фізичного пособництва настільки тісно переплітаються одна з одною, що їх іноді важко розмежувати.

Під час установлення пособництва принциповим є час його здійснення. За змістовим навантаженням частини 5 статті 27 КК України пособництво може бути зроблено або до початку виконання кримінального правопорушення, або в момент його вчинення, але в будь-якому випадку до фактичного його закінчення. У поодиноких випадках пособництво можливе до того, як індивідуалізувався виконавець, чи коли підбурювач спочатку умовив пособника надати йому чи знаряддя засоби кримінального правопорушення, для якого він ще не підшукав виконавця. При цьому варто мати на увазі, що у всіх таких ситуаціях ініціатива вчинити кримінального правопорушення виникає не у пособника. Однак, якщо виконавець так і чи не визначився

¹ Митрофанов І. І., Притула А. М. (2012). Співучасть у злочині: навч. посіб. Одеса: Фенікс. С. 75.

² Чернявський С. С., Вознюк А. А., Брисковська О. М. та ін. (2017). Розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України : метод. рек. Київ : НАВС. С. 10

і відмовився від кримінального правопорушення, дії пособника кваліфікуються як готування тому, що необхідна умова пособництва — заподіяння кримінально протиправного наслідку. Не є співучастю надання допомоги, якою виконавець не скористався чи яка була настільки незначною, що не могла вплинути на перспективу причинного зв'язку.

Дослідження кримінально-правової характеристики пособництва¹ дозволило дійти висновку, що: 1) пособництво поряд з родовими ознаками, що характеризують співучасть, має видову ознаку, що відрізняє його від інших різновидів спільної кримінально протиправної діяльності і надає йому риси певної самостійності. Пособництво — це завжди тільки сприяння будь-яким способом вчиненню кримінального правопорушення під яким розуміється умисна спільна діяльність особи, що виразилася в сприянні, яке здійснюється для іншої особи при вчиненні умисного кримінального правопорушення; 2) поняття пособника, зафіксоване у частині 5 статті 27 КК України, має бути уточнено, оскільки не охоплює собою всі можливі способи сприяння вчиненню кримінального правопорушення. Вірним було б пособника визначати в загальній формі, як «особу, яка фізично або інтелектуально сприяла вчиненню кримінального правопорушення».

Ураховуючи вищезгадане, слід зазначити, що не можна порадами та вказівками сприяти організації (процесу — сукупності дій, а не організатору) вчинення кримінального правопорушення (за назвою статті 332 КК України — це незаконне переправлення осіб через державний кордон України), а також зайвою є вказівка одночасно на організацію та керівництво вчиненням кримінального правопорушення, оскільки останнє визнається частиною організаційних дій. Виходячи з цього, потрібно було б деталізувати в яких саме вчинках виявляється сприяння або змінити формулювання на «сприяння в організації», або взагалі змінити редакцію статті 332 КК України, наблизивши її текст до положень вищезазначеного Протоколу.

¹ Митрофанов І. І., Притула А. М. (2012). Співучасть у злочині: навч. посіб. Одеса: Фенікс. С. 75–77.

IV. ВИСНОВКИ

Отже, чинна редакція статті 332 КК України (незаконне переправлення осіб через державний кордон України) не дозволяє в повному обсязі протидіяти нелегальній міграції, тому пропонується викласти її в такій редакції:

«Стаття 332. Організація незаконної міграції

1. Організація незаконного в'їзду в Україну, перебування на території України, транзитного проїзду (транзиту) через територію України або виїзду з України іноземця (особи без громадянства) або створення для цього умов, вчинені з корисливих мотивів (організація незаконної міграції), —

карається арештом, обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією транспортних засобів або інших засобів вчинення кримінального правопорушення.

2. Організація незаконної міграції, вчинена способом небезпечним для життя чи здоров'я іноземця (особи без громадянства), або поєднана з жорстоким чи таким, що принижує його (її) гідність, поводженням, або вчинена повторно, або групою осіб за попередньою змовою, або службовою особою з використанням своїх службових повноважень, —

карається позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з конфіскацією транспортних засобів або інших засобів вчинення кримінального правопорушення та з конфіскацією майна або без такої».

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бусел В. Т. (ред.) (2007). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь : Перун. 1736 с.
2. Бурчак Ф. Г. (1986). Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы. Київ: Вища школа. 208 с.
3. Митрофанов І. І. (2023). Методологія й організація юридичних наукових досліджень: навч. посіб. Кременчук: НОВАБУК. 312 с.
4. Митрофанов І. І., Притула А. М. (2012). Співучасть у злочині: навч. посіб. Одеса: Фенікс. 208 с.
5. Митрофанов І. І. (2015). Сприяння організації переправлення осіб через державний кордон: що криється за цим поняттям? *Публічне право*. № 3. С. 193–200.
6. ООН (2006). Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року. *Офіційний вісник України*. № 14. Ст. 1058.

7. Тацій В. Я., Пшонка В. П. (2013). Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар [у 2 т]; 5-те вид., допов. Т. 2: Особлива частина. Харків: Право. 1040 с.
8. Федосеев В. В. (2012). Незаконне переправлення осіб через державний кордон України, як форма об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 332 КК України. *Форум права*. № 4. С. 970–974.
9. Чернявський С. С., Вознюк А. А., Брисковська О. М. та ін. (2017). Розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України: метод. реком. Київ: НАВС. 64 с.

REFERENCES

1. Busel V. T. (ed.) (2007). *Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: Perun. 1736 p. [in Ukrainian]
2. Burchak F. G. (1986). *Souchastiye: sotsial'nyye, kriminologicheskiye i pravovyye problemy* [Complicity: social, criminological and legal problems]. Kyiv: Higher School. 208 p. [in Russian]
3. Mitrofanov I. I. (2023). *Metodolohiya y orhanizatsiya yurydychnykh naukovykh doslidzhen* [Methodology and organization of legal scientific research]. Kremenichuk: NOVABUK. 312 p. [in Ukrainian]
4. Mitrofanov I. I., Prytula A. M. (2012). *Spivuchast u zlochyni* [Complicity in crime]. Odesa: Phoenix. 208 p. [in Ukrainian]
5. Mitrofanov I. I. (2015). *Spryyannya orhanizatsiyi perepravlennya osib cherez derzhavnyy kordon: shcho kryyetsya za tym ponyattiam?* [Facilitating the organization of the transfer of persons across the state border: what is behind this concept?]. *Public law*. No. 3. pp. 193–200. [in Ukrainian]
6. United Nations (2006). *Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime: UN General Assembly Resolution 55/25 of 15 November 2000. Official Gazette of Ukraine*. No. 14. Art. 1058. [in Ukrainian]
7. Tatsii V. Ya., Pshonka V. P. (2013). *Criminal Code of Ukraine. Scientific and practical commentary* [in 2 vol.]; 5th ed., supplement. Vol. 2: Special part. Kharkiv: Pravo. 1040 p. [in Ukrainian]
8. Fedoseev V. V. (2012). *Nezakonne perepravlennya osib cherez derzhavnyy kordon Ukrayiny, yak forma obyektivnoyi storony zlochynu, peredbachenoho st. 332 KK Ukrayiny* [Illegal transportation of persons across the state border of Ukraine, as a form of the objective aspect of the crime provided for in Art. 332 of the Criminal Code of Ukraine]. *Law forum*. No. 4. pp. 970–974. [in Ukrainian]
9. Chernyavskiy S. S., Vozniuk A. A., Bryskovska O. M. et al. (2017). *Rozsliduvannya nezakonnoho perepravlennya osib cherez derzhavnyy kordon Ukrayiny* [Investigation of illegal transportation of persons across the state border of Ukraine]. Kyiv: NAIA. 64 p. [in Ukrainian]